

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені І. І. МЕЧНИКОВА
Факультет історії та філософії

ЗАТВЕРДЖЕНО

Голова приймальної комісії
ОНУ імені І. І. Мечникова
проф. Вячеслав ТРУБА
« 13 » квітня 2026 р.

ПРОГРАМА
ФАХОВОГО ІСПИТУ
для вступу на навчання для здобуття
третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
спеціальність В9 «Історія та археологія»
на основі освітнього ступеня магістр
(освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліст)

Схвалено на засіданні Вченої ради
Факультету історії та філософії
Протокол № 8 від «20» квітня 2026 р.

ОНУ
2026

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Комплексний фаховий іспит до аспірантури зі спеціальності В9 «Історія та археологія» передбачає перевірку знань сучасних теорій, закономірностей, термінології історичної науки та уміння використовувати теоретичні знання для розв'язання дослідницьких та практичних завдань у різних умовах.

Програму для складання фахового іспиту зі спеціальності В 9 «Історія та археологія» в галузі гуманітарних наук за освітньо-науковою програмою на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти, який відповідає восьмому кваліфікаційному рівню Національної рамки кваліфікацій, розроблено відповідно до Правил прийому в ОНУ імені І.І. Мечникова, стандарту вищої освіти магістра з відповідної спеціальності з урахуванням вимог до знань та вмінь, які необхідні для опанування відповідної освітньо-наукової програми на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти

Мета фахового іспиту за спеціальністю В 9 «Історія та археологія» - виявлення рівня теоретичних знань вступників, наявності практичних навичок, уміння аналізувати історичні процеси, робити узагальнення та проводити порівняльний аналіз.

Вимоги до рівня підготовленості вступників. Вступники до аспірантури повинні мати відповідний рівень теоретичної і практичної підготовки, який надає можливість оволодіти знаннями, набути умінь та навичок проведення наукових досліджень, необхідних для здобуття наукового ступеня доктор філософії із спеціальності В9 Історія та археологія.

Вступник до аспірантури із спеціальності В9 «Історія та археологія» має продемонструвати високий рівень теоретичної та практичної підготовки, глибоке розуміння та знання історичних процесів, а також уміння застосовувати їх для вирішення науково-дослідницьких та прикладних завдань.

Рекомендований список літератури для самостійного опрацювання додається до кожного питання та носить орієнтовний характер і не виключає власних ініціатив абітурієнтів у доборі та використанні джерел.

Форма фахового іспиту – тестування.

Згідно Порядку прийому на навчання для здобуття вищої освіти в 2026 році затвердженому наказом Міністерства освіти і науки України від 26 лютого 2026 року № 373 «Про затвердження Порядку прийому на навчання для здобуття вищої освіти в 2026 році» підготовка програми фахового іспиту, розробка тестових завдань та проведення іспиту здійснюється предметною комісією факультету історії та філософії (*наказ № 49/АГ від 03.03.2026 р.*).

1. ЗМІСТ ФАХОВОГО ІСПИТУ

Основні підходи до концептуалізації взаємодії природи та людського суспільства в історичній ретроспективі.

Ідея "людина - страждалець" в концептуалізації взаємодії природи та суспільства. Зародження ідеї "людина-страждалець" в античній натурфілософії (Діодор Сіцилійський, Гіппократ з Коса, Демокріт з Абдер). Зародження географічного та кліматичного детермінізму. Ж. Боден. III.

Монтеск'є. Переосмислення цієї тези в модерну добу шляхом інтеграції тези про здатність людини активно протистояти негараздам природного оточення (Т. Гоббс) та збагачення її на рубежі XIX-XX ст. низкою положень циклу географо-детерміністичних теорій (Е. Семпл, І.І. Мечников, Е. Хентінгтон).

Концепції біологічної, культурної та психологічної адаптації та порівняння їх розуміння представниками “нової” (Л. Бінфорд) та поведінкової (Б. Шифер) археології, інвайронментальної психології (А. Белл), феноменологічного (Т. Інголд) та діяльнісного.

Концепт “людина - деміург” в історії осмислення взаємодії природи та суспільства. Концептуалізація та критичне осмислення результатів перетворюючого впливу людини на своє природне оточення (Дж. П. Марш, О.І. Восйков). Ідея «людина – руйнівник» як антитеза концепту «людина – деміург». Концепт “людина - творець природи” в контексті теорії культурного (О. Шлютер, К. Зауер) та антропогенного (в радянській науці) ландшафтів, ландшафту як артефакту (Т. Дарвілл, Ф. Кріадо Боадо), ландшафту як серії послідовних заселень (Д. Віттлсі) тощо.

Значення науково-технічної революції середини XX ст! та антропогенних катастроф другої половини XX - початку XXI ст. для переосмислення сутності перетворюючого впливу людини на природне оточення. Інвайронментальна історія. Римський клуб.

Ідея творчого взаємовпливу у концептуалізації взаємодії природи та суспільства. Ідея неподільної цілісності людини та природи у свідомості населення додержавної доби. Дж. Раскін та К. Рітгер про творчий взаємовплив людини та природи.

Антропогеографія (Ф. Ратцель, Е. Реклю) та теорії ноосфери (В.І. Вернадський). Новітні тенденції у розвитку цієї ідеї: загальна теорія стресу та концепт екологічного стресу (П. Белл), поняття соціальної й екологічної пружності (А. Нейл), регулювання (Дж. Соннерфельд, А. Гудман), усталеності (Г.Х. Братланд, Д. Вобстер), коеволюції (Г.І. Швебс, К. Лаланд, М. Фельдман).

Глобальні зміни клімату у II тис. н.е. та їх вплив на історію людства.

«Тепле» середньовіччя: екологічні та цивілізаційні аспекти. «Малий льодовиковий період» та його наслідки для європейської історії. Великі Географічні Відкриття та їхні наслідки для екологічної історії.

Роль природи та клімату в розвитку доколумбових цивілізацій Латинської Америки.

Розвиток промислового виробництва ранньої модерної доби та його наслідки для природно-ландшафтного середовища.

Перша та Друга світові війни як об’єкт екологічної історії.

Глобалізація та глобальні проблеми людства.

Глобалізація: характеристика та сучасні підходи до вивчення. Позитивні та негативні наслідки глобалізації. Класифікація глобальних проблем людства. Соціальні, економічні, демографічні, військово- політичні та інші проблеми.

Глобалізм як ідеологічне обґрунтування глобальних процесів. Глобалістські організації та проекти. Антиглобалізм та альтерглобалізм. Історія виникнення антиглобалістського руху, організації та основні акції.

Геополітика як підхід до аналізу міжнародних відносин.

Геополітика. Зв'язок географії із зовнішньою політикою держав. Інтелектуальні передумови виникнення геополітики (Ф. Ратцеля) та класична геополітика (середина XIX - середина XX ст.) Концепції А. Мехена, Х. Маккіндерата Н. Спайкмена.

Сучасна геополітика: американська та європейська ніколи геополітики. Зв'язок наукових шкіл з зовнішньополітичними доктринами провідних країн світу.

Наука про міжнародні відносини (базові категорії, методи, концепції) / Т. Герасимчук, А. Киридон, С. Троян. Рівне, 2007.

Основи теорії міжнародних відносин: навч. Посібник. Я. Б.Турчин, Л.О.Дорош, М.В.Здоровега, О.Я.Івасечко, У.В.Ільницька, О.В.Кукарцев, Ю.Р.Лемко, Ю.Я.Тишкун. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2015. 244 с.

Толстов С. Міжнародна система початку XXI століття. *UA Foreing affairs*. 2013. №9. С. 8-11.

Концептуальні засади сучасних макроісторичних досліджень

Світ-системний підхід. Концепція світів-економік Ф. Броделя, як досвід побудови глобальної історії. І. Валлерстайн та його досвід побудови глобальної історії Критерії світ-системного аналізу А. Р. Франк та методологічна особливість його світ-системного підходу.

Модернізаційні концепції. Становлення теорії модернізації в 1950- 1960-ті рр. та ідея конвергенції. Три ешелони модернізації. Обґрунтування в європейській науці тези про специфіку східної модернізації як неорганічного варіанту. Розробка у другій частині 80-х рр. концепції «модернізації в обхід модернігі» Ш.Ейзенштадт, Абдель- Малек.

Цивілізаційна теорія. Історико-цивілізаційна концепція А. Дж. Тойнбі. Теорія соціокультурної динаміки цивілізацій П. Сорокіна. Еволюція ідейно-теоретичних поглядів А. Дж. Тойнбі в 60-70-ті роки. Світ цивілізацій С.П. Гантінктона. Загальні принципи сучасної цивілізаційної концепції.

Інтелектуальна історія як напрям історіографії та її еволюція на протязі останніх десятирічь.

Інтелектуальна історія як напрям досліджень, його виникнення. Розуміння інтелектуальної історії як історії ідей. А.Лавджой та його книга

„Великий ланцюг буття”. Роль Платона, Аристотеля та філософів-неоплатоників у формуванні концепції великого ланцюга буття. Широка присутність цієї концепції у середньовічній соціально - політичній теорії та свідомості пересічної людини доби середньовіччя.

Еволюція інтелектуальної історії в другій половині ХХ ст. Контекстуалізм: нові підходи до історії ідей. „Простора інтерпретація” інтелектуальної історії в сучасній історіографії. Українські вчені про особливості та зміст інтелектуальної історії.

Зашкільняк Л. Інтелектуальна історія: спроба конвенції (деякі методологічні міркування). Ейдос (Київ). 2005. Вип. 1. С. 28–35.

Колесник І. І. Інтелектуальне співтовариство як засіб легітимації культурної історії України. ХІХ століття. Український історичний журнал (Київ). 2008. № 1. С. 169–193.

Смолій В. Інтелектуальна історія: спроба конвенції. Ейдос (Київ). 2005. Вип. 1. С. 3–16с

Мікроісторія як напрям в сучасній медієвістиці.

Історіографічні умови виникнення мікроісторії. Традиції школи «Анналів» у 70-х рр. ХХ ст. Принцип тотальної історії та поширення інтердисциплінарних студій. Розквіт історичної антропології у західній, зокрема французькій історіографії. Мікроісторія як відповідь на виклик часу, новий спосіб дослідження і пізнання. Звуження обсягу дослідження з метою зрозуміти більше. Зміни предмету та джерельної бази досліджень. Інтерес до унікального та випадкового в історії. Карло Гінзбург та його однодумці в Італії. Розповсюдження мікроісторичних підходів у сучасній медієвістиці та загалом в історичній науці.

Культурна історія та етапи її розвитку. Історія емоцій як напрям нової культурної історії.

Л.Февр та проблеми вивчення історії емоцій. Основні підходи в дослідженнях історії емоцій: емоціологія, емоційні спільноти, емотиви та емоційні режими, емоційні практики.

Основні тенденції в українській історичній науці у 90-ті рр. ХХ та на початку ХХІ ст.

Стан історичної науки в Україні на межі 80-х - 90-х рр. ХХ ст.: інтелектуальний, світоглядний та інституціональний відрив від радянської спадщини. Формування нової парадигми вітчизняного минулого. Формування на межі ХХ-ХХІ ст. століть інтелектуального конфлікту між представниками "традиційної" та "ревізіоністської" візій історії України.

Телеологічність, есенціалізм, етноцентричність, ексклюзивність, лінійність і абсолютизація тяглості, наявність національного історичного міфу як основні маркери дискусії.

Історична інформатика: зміст та методи напрямку.

Предмет та завдання Історичної інформатики. Історик та математика. Можливості та обмеження використання кількісних методик в гуманітарних дослідженнях. Евристичний потенціал кількісного аналізу історичних явищ та процесів.

Історичне пізнання: якісні та кількісні характеристики. Якісний аналіз та його кількісний вираз. Природа якісних та кількісних ознак історичних процесів, або явищ. Методика переходу якісних ознак в кількісну форму. Підрахування частоти. Контент-аналіз. Статистичний вимір. Засіб розчленування поняття на елементи. Кореляція та питання про умовність точності.

Кількісні ознаки історичного процесу в науковій літературі: ретроспектива методологічних засад ХХ ст. Математичні моделі в різних методах: порівняльно-історичні дослідження; типологічні; структурно-функціональні; компонентного аналізу; комплексне вивчення явищ та процесів. Системний аналіз та його складові частини (об'єкт - якості - співвідношення). Історичне пізнання: якісні та кількісні характеристики. Якісний аналіз та його кількісний вираз. Природа якісних та кількісних ознак історичних процесів або явищ.

Основні форми діалогу історика з ЕОТ. Публікаційна діяльність та робота з текстовими редакторами. Структурування інформації у базах даних. Робота з електронними таблицями. Графічні редактори та діаграми. Опис та аналіз історичних відомостей за допомогою операційних систем. Пошук інформації в системі інтернет.

Структура методики історичного дослідження.

Місце і роль методів в історичному пізнанні. Значення філософських методів для історичної науки. Специфіка застосування загальнонаукових методів в історичній науці. Методи історичного дослідження як способи вирішення окремих науково-дослідних завдань. Основні історичні методи: історико-генетичний, історико- порівняльний, історико-типологічний, історико-системний, історико- динамічний. Критерії виділення спеціально-історичних методів. Методи історичного дослідження, розроблені в рамках спеціальних історичних дисциплін (історіографія, джерелознавство, археологія, етнографія, архівознавство). Міждисциплінарність як характерна риса сучасних методів історичного дослідження (усна історія, історична антропологія, психоісторія, кліометрія).

Спеціальні галузі історичної науки: формування та практичне використання в дослідженнях з історії.

Традиційний та нові підходи у формуванні спеціальних галузей історичної науки. Класифікація спеціальних історичних дисциплін. “Допоміжні” - “спеціальні” дисципліни - галузі: співвідношення категорій.

Історична картографія та топографія. Вивчення зображень території України на картах. Походження і зміни географічних назв України:

закономірності та особливості. Історична хронологія. Зміна календаря на території України. Геральдика та сфрагістика. Сучасні напрямки досліджень геральдики в Україні. Геральдичні комісії. Фалеристика. Сучасні напрямки досліджень фалеристики в Україні. Нумізматика. Боністика. Дослідження українських паперових грошей. Вексилологія. Українська складова в сучасних дослідженнях предметів історичної символіки. Зброєзнавство. Основні етапи змін окремих видів озброєння на території України.

Українська складова просопографічних досліджень. Українська складова в історичній демографії.

Населення Східноєвропейського Лісостепу у скіфську епоху.

Територія мешкання. Поселення та городища. Поховальні пам'ятки. Особливості поховального обряду. Господарська діяльність населення. Взаємовідносини кочовиків та населення Східноєвропейського Лісостепу.

Політична культура української козацької старшини: середина XVII - кінець XVIII ст.

Політична культура, як складова історичних досліджень, її виникнення та види. Витоки політичної культури української еліти середини XVII ст.

Орієнтири української старшини на політичну систему Української козацької держави в цілому та головні принципи її функціонування: становий автономізм, політична автономія, суверенітет, поняття «права й вольності» та соборність. Політико-культурні орієнтири старшини на окремі структури політичної системи: монарх-протектор, гетьман, загальна військова рада, рада старшин, інститут полковництва. Формування бачення власної ролі старшини в політичному та суспільному житті. Регуляторні механізми функціонування політичної системи: прийняття рішень, законність акцій, вибори.

Діяльність українських урядів 1917-1921 рр. у контексті загальноєвропейських процесів.

Початок дипломатичних зв'язків Центральної Ради з європейськими країнами. Російсько-українська війна 1917-1918 рр. Політичне зближення Української Народної Республіки з державами Четверного союзу. Міжнародні зв'язки України в добу гетьманату П. Скоропадського. Зовнішньополітичний курс Директорії УНР. Російсько-українські війни 1918- 1920 рр. Українське питання на Паризькій мирній конференції. Міжнародні угоди щодо Буковини і Закарпаття. Політико-правовий статус Галичини у 1921 р.

Характеристика сучасних узагальнюючих творів з історії України: основні підходи.

Структура історичного знання у суспільстві. Накопичення історичних знань на побутовому рівні. Вплив на формування історичних знань засобами масової інформації, мистецтва, сферою ідеологічної пропаганди. Місце

середньої школи у наданні базових історичних знань. Особливості здобуття історичних знань у вищих навчальних закладах. Специфіка підготовки здобувача освіти-історика. Завдання, що стоять перед викладачем-істориком на різних освітніх рівнях у системі середньої та вищої школи. Методологічні аспекти світового історіографічного процесу і сучасна українська історична наука. Характеристика сучасних синтетичних творів з історії України: основні підходи. Сучасна історична наука та залучення її здобутків під час викладання історії України.

Регіональна специфіка народного образотворчого мистецтва українців Одещини.

Особливості соціокультурної і господарсько-побутової адаптації українців на теренах Буго-Дністровського межиріччя і Буджака. Специфіка народного образотворчого мистецтва українців та її відображення в образотворчому мистецтві.

Фольклор як історичне та етнографічне джерело.

Відображення історичної дійсності у фольклорних творах. Джерелознавче значення фольклорних творів для доповнення та уточнення деяких історичних подій. Етнографічна складова фольклорних текстів. Специфіка побутування фольклору в полікультурному середовищі.

Проблема теоретичного обґрунтування теорії нації.

Поняття нації. Теорії нації. Політична теорія нації. Психологічна теорія нації. Культурологічна теорія нації. Етнічна теорія нації. Історико-економічна теорія нації.

Проблеми типології етнічних процесів.

Внутрішньоетнічні та міжетнічні процеси, їх трактовка в літературі. Поняття етнотрансформаційних процесів.

Етногенез. Етногенез, як вид етнічного процесу. Історія розробки терміну «етногенез». Зв'язок понять «етногенез», «антропогенез», «расогенез», «соціогенез». Визначення поняття, співвідношення з етнонімом, конфісонімом, топонімом, політонімом. Етногенетичні концепції. Умови перебігу етногенетичних процесів. Етногенез, як еволюційний процес. Етногенез, як трансформаційний процес.

Етнічна історія: визначення поняття. Співвідношення понять «етногенез» та «етнічна історія» в трудах дослідників. Етнічна територія. Визначення поняття. Мінливість етнічної території. Приклади її збільшення, зменшення та зникнення. Вплив змін етнічної території та перебіг етнічних процесів.

Типи етнотрансформаційних процесів: етномовні, етнокультурні, етносоціальні, етнодемографічні, етнополітичні процеси.

Типи етнотрансформаційних процесів.

Етнороз'єднувальні процеси. Етногенетична дивергенція: етнічна парціація, етнічна сепарація, етнічна дисперсизація.

Етнооб'єднувальні процеси. Консолідація внутрішньоетнічна. Міжетнічна консолідація, створення суперетносу. Асиміляція (природна та штучна; повна та часткова) та етногенетична міксація (фізичне злиття етносів, які не мають спільного коріння). Поняття «адаптація», «акультурація», «амальгамація», «місцененація». Міжетнічна інтеграція та її особливості. Створення метаєтнічної чи міжетнічної спільності.

2. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основні підходи до концептуалізації взаємодії природи та людського суспільства в історичній ретроспективі.

Висоцька О. Є. Етика взаємодії суспільства з природою: морально-ціннісні основи екологічної культури. Дніпропетровськ: «Роял Принт», 2012. 172 с.

Єрмоленко А.М. Соціально етика та екологія. Гідність людини – шанування природи. К.: Лібра, 2010. 416 с.

Марушевський Г. Ідейно-концептуальні витоки екологічної етики. *Філософська думка*. 2000. № 3. С. 47-54.

Сминтина О.В. Теоретичні питання екології давньої людини. Одеса: Астропринт, 2004. 104 с.

Сминтина О. В. Географічний підхід в первісній археології на рубежі ХХ–ХХІ століть: від дисциплінарного плюралізму до трансдисциплінарності. *Vita Antiqua*. 2017. № 9. С. 16–21.

Сминтина О. В. Екологічна історія дописемної доби. *Стародавнє Причорномор'я*. Одеса: ОНУ, 2018. С. 494–500.

Сминтина О. В. Теорія регулювання у системі сучасних підходів до реконструкції відповіді людини на глобальні зміни клімату у первісності. *Записки історичного факультету*. 2017. Вип. 28. С. 63-74.

Хом'як І. В. Історія екології: Навчальний посібник: Житомир: Видавництво ЖДУ імені Івана Франка, 2023. 310 с.

Глобальні зміни клімату у II тис. н.е. та їх вплив на історію людства.

Brain S. Song of the Forest: Russian Forestry and Stalin's Environmentalism. Pittsburgh: University of Pittsburgh Press, 2011. 232 p.

Moon D. The Plough that Broke the Steppes: Agriculture and Environment on Russia's Grasslands, 1700-1914 Oxford: Oxford University Press, 2013. 319 p.

What is Global Environmental History? Conversation with Piero Bevilacqua, Guillermo Castro, Ranjan Chakrabarti, Kobus du Pisani, John R. McNeill, Donald Worste; forum edited by Gabriella Corona. *Global Environment*. 2008. N° 2. P. 228-239

Глобалізація та глобальні проблеми людства.

Зовнішня політика України в умовах глобалізації. Анотована історична хроніка міжнародних відносин (1991-2003). відп. ред. С.В. Віднянський. К., 2004. 616 с.

Маруняк, Є. Регіональні особливості глобалізаційних процесів. *Вісник*

Національної академії наук України. 2011. № 8. – С. 21-33.

Науковий вісник Дипломатичної академії МЗС України. К., 2004. Вип. 4. Ч. 1. С. 32-40.

Требін М.П. Герасіна Л.М. Погрібна В.Л. Теорія міжнародних відносин. *Міжнародні відносини та світова політика*. Харків, Право. 2016. 540 с.

Туниця, Ю. Фактори глобалізації і стратегія сталого розвитку. *Вісник Національної академії наук України*. 2004. № 7. С. 3-14.

Геополітика як підхід до аналізу міжнародних відносин.

Кіссинджер Г. Світовий порядок. Роздуми про характер націй в історичному контексті. К., Наш формат. 2017. 320 с.

Кремень В. Україна в геополітичному просторі: Об'єктивні тенденції і суб'єктивні очікування. *Політика і час*. 1993. № 10. С. 17-22.

Лісовський П. М. Міжнародні відносини: ментальність, геополітика, глобалізація: навч. посіб. К.: Кондор, 2017. 156 с.

Мальський М.З. Теорія міжнародних відносин: Підручник. К., 2007. 360 с.

Наука про міжнародні відносини (базові категорії, методи, концепції) / Т. Герасимчук, А. Киридон, С. Троян. Рівне, 2007.

Основи теорії міжнародних відносин: навч. Посібник. Я. Б.Турчин, Л.О.Дорош, М.В.Здоровега, О.Я.Івасечко, У.В.Ільницька, О.В.Кукарцев, Ю.Р.Лемко, Ю.Я.Тишкун. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2015. 244 с.

Толстов С. Міжнародна система початку XXI століття. *UA Foreign affairs*. 2013. №9. С. 8-11.

Концептуальні засади сучасних макроісторичних досліджень

Бродель Ф. Матеріальна цивілізація. К., 1995-1998. Т.1-3.

Гантінгтон С.П. Протистояння цивілізацій та зміна світового порядку. Львів: Кальварія, 2006. 474 с.

Гантінгтон С.П. Протистояння цивілізацій та зміна світового порядку. Львів: Кальварія, 2006. 474 с.

Городня Н. Глобальна історія, всесвітня історія і глобалізація. *Європейські історичні студії*. 2019. № 14. С. 58–72. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eis_2019_14_7

Грицак Я. Подолати минуле: глобальна історія України. Київ, Портал, 2022 432с.

Киридон А. Глобальна історія як напрям історичних досліджень XXI ст. *Україна-Європа-Світ. Міжнародний збірник наукових праць.. Серія: : Історія,*

міжнародні відносини. 2018. Вип. 21. С. 177–183. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ues_2018_21_22

Колесник І. Глобальна історія. Історія понять. Київ: НАН України; Інститут історії України, 2019. 348 с.

Павленко Ю. В. Історія світової цивілізації. Соціокультурний розвиток людства : навчальний посібник. К., : Либідь, 2001. 360 с.

Харарі Ю. Н. Людина розумна. Історія людства від минулого до майбутнього / Пер. з англ. Ярослава Лебеденка. Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2018. 543 с.

Інтелектуальна історія як напрям історіографії та її еволюція на протязі останніх десятирічь.

Андрєєв В. Інтегральний напрям сучасної історіографії: інтелектуальна історія . *Ейдос* (Київ). 2005. Вип. 1. С. 17–23.

Аркуша О., Мудрий М. Історичні дослідження в інтелектуальних та політичних контекстах підавстрійської Галичини. *Вісник Львівського університету. Серія історична*. 2014. Вип. 50. С. 19–41.

Верменич Я. Історія ідей та криза історизму. *Ейдос* (Київ). 2005. Вип. 1. С. 24–27.

Зашкільняк Л. Інтелектуальна історія: спроба конвенції (деякі методологічні міркування). *Ейдос* (Київ). 2005. Вип. 1. С. 28–35.

Колесник І. І. Інтелектуальне співтовариство як засіб легітимації культурної історії України. ХІХ століття. *Український історичний журнал* (Київ). 2008. № 1. С. 169–193.

Смолій В. Інтелектуальна історія: спроба конвенції. *Ейдос* (Київ). 2005. Вип. 1. С. 3–16

Мікроісторія як напрям в сучасній медієвістиці.

Верменич Я.В. Мікроісторія як проблемне поле соціогуманітарних досліджень. *Український історичний журнал*. 2010. № 4. С. 156-169.

Ковальков О. Мікроісторія в системі «Нової історичної науки»: історія, теорія та історіографічна практика. *Історія та археологія*, 2024, (1). С. 41–48. <https://doi.org/10.32782/cusu-hist-2024-1-5>

Леві Дж. Про мікроісторію. *Нові підходи до історіописання* . за ред. Пітера Берка; пер. з англ. К.: Ніка-Центр, 2010. С. 119-143.

Сахновський О. Мікроісторія як напрям історичних досліджень. *Історична панорама. Спеціальність : Історія*. 2014. Вип. 18. С. 65–78. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Istp_2014_18_8

Культурна історія та етапи її розвитку. Історія емоцій як напрям нової культурної історії.

Господаренко О.В. Проблема ментальності у працях М. Блока та Л.Февра: два шляхи розв'язання однієї проблеми. *Історичний архів*. 208. Вип.2. С.10-17.

Картунов О.В. Західні теорії етнічності, нації та націоналізму: навчальний посібник для студентів вищ. навч. закладів. К., 2007. 192 с.

Історія європейської ментальності / За ред. Петера Дінцельбахера / Переклад з нім. Володимир Кам'янець. Львів: Літопис, 2004. 720 с.

Нові підходи до історіописання / за ред. Пітера Берка; пер. з англ. Київ: Ніка-Центр, 2010. 368 с.

Феноменологія емоційного інтелекту: Навчально-методичний посібник. Чернігів: Десна Поліграф, 2016. 312 с.

Ферт-Годбіхер Р. Історія емоцій. Походження людини (розумної) емоційної / Пер. з англ. Ю. Лазаренко. Київ: Лабораторія, 2023. 296 с.

Ходаківський О. М. Оманлива очевидність: сучасні підходи до вивчення історії емоцій. *Наукові записки НаУКМА. Історичні науки*. 2022. Т. 5. С. 70- 79.

Основні тенденції в українській історичній науці у 90-ті рр. XX та на початку XXI ст.

Калакура Я. С. Методологія історіографічного дослідження : наук.-метод. посіб. Київ: ВПЦ "Київський університет", 2016. 319 с.

Касьянов Г. Past continuous: історична політика 1980-х – 2000-х. Україна та сусіди. Київ: Laurus, Антропос-Логос-Фільм, 2018. 420 с.

Колесник І. Українська історіографія: концептуальна історія. Київ: Інститут історії України НАНУ, 2013. 566 с.

Нариси з соціокультурної історії українського історієписання: субдисциплінарні напрями : колект. монографія / Удод О., Верменич Я., Ковалевська О., Ясь О.; упоряд. текстів й наук. апарату С. Блащук, Н. Пазюра ; за загал. ред. В. Смоля; НАН України; Ін-т історії України. Київ : Генеза, 2018. 288 с.

Сухий О. Сучасні школи історіописання в Україні. Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність: Зб. наук. пр. Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2012. Вип. 21. С.710-723.

Українська історіографія на зламі XX і XXI століть: здобутки і проблеми. Колективна монографія за редакцією Леоніда Зашкільняка. Львів: ЛНУ ім. І.Франка, 2004. 405 с.

Історична інформатика: зміст та методи напрямку.

Жабін С. Історична інформатика в Україні. *Україна і світ: гуманітарно-технічна еліта та соціальний прогрес: тези доповідей Міжнар. наук.-теор. конференції студентів і аспірантів, 2–3 квітня 2013 р.: у 2 ч.* Ч. 2. Харків: НТУ «ХПІ», 2013. С. 174–175.

Куліков В. Digital History: становлення, сучасний стан, перспективи. *Спеціальні історичні дисципліни*. 2013. № 21. С. 27–44. URL: http://resource.history.org.ua/publ/sid_2013_21_27

Папакін Г. Сучасна українська Інтернет-археографія: основні форми та джерела електронних публікацій. *Український історичний журнал*. 2010. № 5. С. 153–166.

Пашина Н.П., Мендрін О.В. Цифрова гуманітаристика : історія та напрями розвитку. *Актуальні проблеми науки та освіти: Збірник матеріалів XXIV підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ / За заг. ред. М.В. Трофименка*. Маріуполь : МДУ, 2022. С. 148–151.

Польовий М., Святець Ю. Короткий нарис історії української кліометрії. *Україна модерна*. Число 27. 2020. С. 183–212.

Чекаленко Л. Д. Цифрова історія / Digital History. Публічна історія: виклики ХХІ століття: монографія. Київ: АртЕК, 2021. С. 157–162.

Ярошенко Т. О. Цифрова гуманітаристика: нова галузь знань чи "молоде вино в старих міхах"? (До питання концепції, методології, історії, основних центрів і проєктів, дискусій довкола). *Розділ 6. Культура і мистецтво ХХІ століття: полілог сучасної гуманітаристики : колект. монографія / відп. ред. Л. П. Бойко*. Київ : Видавничий центр КНУКіМ, 2023. С. 168–208.

Структура методики історичного дослідження.

Блок М. Апологія історії або ремесло історика / Переклад Марини Марченко. Київ: Лаурис, 2018. 144 с.

Вжосек В. Історія – культура – метафора. Постановня некласичної історіографії. Про історичне мислення / Переклад В. С. Саган, С. О. Сєряков, В. В. Склокін. Київ: Ніка-Центр, 2012. 296 с.

Доманська Е. Історія та сучасна гуманітаристика: дослідження з теорії знання про минуле / пер. з польськ. та англ. В. Склокіна. Київ: Ніка-Центр, 2012. 264 с.

Зашкільняк Л. Методологія історії від давнини до сучасності. Львів: Львівський національний університет ім. І. Франка, 1999. 228 с.

Зашкільняк Л.О. Вступ до методології історії. Львів: ЛОНМІО, 1996.

96 с.

Рюзен Й. Нові шляхи історичного мислення / Пер. з нім. В. Кам'янець. Львів: Літопис, 2010. 358 с.

Топольський Є. Як ми пишемо і розуміємо історію. Таємниці історичної нарації / Пер. з польськ. Надії Гончаренко, наук. ред. Юрія Волошина. Київ: «К.І.С.», 2012. 400 с.

Яковенко Н. Вступ до історії. Київ: Критика, 2007. 375 с.

Спеціальні галузі історичної науки: формування та практичне використання в дослідженнях з історії.

Історико-географічні дослідження в Україні: Збірка наукових праць/ Ред.кол.: Г.В.Боряк (відп. ред.), М.Ф. Дмитрієнко, В.В.Томозов, С.Б.Хведченя [та ін.]. К., 1988-2015. Число.1 – 13.

Котляр Ю. Історична географія. Спецкурс з історії: навч. посіб. Миколаїв, 2017. 216 с.

Сокирко О.Г. Українська кирилична палеографія XI – XVIII ст.: навчальний посібник для студентів історичних спеціальностей. К. : Видавець Олег Філюк «КНТ», 2016. 144 с., іл.

Спеціальні історичні дисципліни: довідник: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / І. Н. Войцехівська (кер. авт. кол.), В. В. Томазов, М. Ф. Дмитрієнко [та ін.] / НАН України. Інститут історії України. К.: Либідь, 2008. 520 с.

Спеціальні історичні дисципліни: навч. пос./ укл. Г.М. Маринченко. Миколаїв, 2018. 160 с.

Населення Східноєвропейського Лісостепу у скіфську епоху.

Бессонова С.С. Український Лісостеп скіфського часу. Історико-географічна ситуація. *Археологія*. К., 1999. №1. С. 148-160.

Бессонова С. С. Деякі закономірності розміщення пам'яток скіфського часу в Українському Лівобережному Лісостепу. *Археологія*. К., 2000. №2. С. 116-131.

Скорий С.А. Курган Переп'ятиха (до етнокультурної історії Дніпровського Лісостепоного Правобережжя). К., 1990. 123 с.

Політична культура української козацької старшини: середина XVII - кінець XVIII ст.

Бачинська О.А., Чухліб Т.В. Козацька Україна після зруйнування Запорозької Січі. (1775-1905): монографія. К., 2021. 351 с.

Історія українського козацтва. Нариси в двох частинах. К.: Києво-Могилянська академія, 2006-2007.

«Прикладом своїх предків...». Історія парламентаризму на

українських землях у 1386–1648 роках: Польське королівство та Річ Посполита / В. Михайловський, О. Вінниченко, І. Тесленко, П. Кулаковський. Т. І. К., 2018. 384 с.

Чухліб Т. Поширення назви "Україна" в офіційному дискурсі Речі Посполитої як один із наслідків Люблінської унії 1569 р. *Український історичний журнал*. 2019. №4. С.4 - 24.

Україна в цивілізаційних потоках ранньої модерності / НАН України, Інститут історії України. К.: Академперіодика, 2024. 815 с. (Україна. Нариси історії).

Діяльність українських урядів 1917-1921 рр. у контексті загальноєвропейських процесів.

Борчук С., Лизень Є. Польсько-українська війна 1918-1919 рр. у контексті діяльності миротворчих місій Антанти. *Війна: держава, суспільство, особа. Збірник наукових статей*. Гол. ред. акад. В. Смолій. К.: Інститут історії України НАН України, 2023. С. 265-282.

Верстюк В. Союз Пілсудського – Петлюри в історії боротьби за українську державність. *Український історичний журнал*. 2020. №2. С. 4-21.

Війна України проти Радянської Росії у 1920 році: (документи та матеріали) / Упор. і авт. перед. Я. Тинченко. К.: Темпора, 2020. 420 с.

Громенко С. Скоропадський і Крим: від протистояння до приєднання. К.: Наш формат, 2021. 352 с.

Корольов Г. Федеративні проекти в Центрально-Східній Європі: від ідеологічної утопії до реальної політики (1815-1921 рр.) / Наук. ред. В. Верстюк. НАН України. Інститут історії України. К.: К.І.С., 2019. 380 с.

Кульчицький С. Росія і Україна в перший рік після повалення самодержавства: деконструкція більшовицького міфу про революцію / Відп. ред. В. А. Смолій. К.: Ін-т історії України НАН України, 2021. 244 с.

Лупандін О. І. Східний вектор зовнішньої політики Української Держави. *Український історичний журнал*. 2013. №3. С. 45-62.

Матяш І. Іноземні представництва в Україні (1917-1919 рр.): державна місія та повсякденність / НАН України. Інститут історії України; Наукове товариство історії дипломатії та міжнародних відносин. К.: Інститут історії України, 2019. 556 с.

Матяш І. Українська дипломатична служба 1917-1921 рр.: формування інструментарію публічної й культурної дипломатії. *Український історичний журнал*. 2021. № 4. С. 65-79.

Піріг Р. Українська гетьманська держава в імперативах фіналу

світової війни (1918 р.). *Український історичний журнал*. 2024. №4. С. 51-71.

Тимченко Р. Еволюція дипломатичних відносин між УНР і Польською Республікою: від установавання до розриву (листопад 1918 – березень 1921 рр.). *Український історичний журнал*. 2024. №4. С. 119-139.

Україна й українці в постімперську добу (1917-1939) / Відп. ред. В. А. Смолій; кер. авт. кол. Л. Якубова. К.: Академперіодика, 2021. 620 с.

Характеристика сучасних узагальнюючих творів з історії України: основні підходи.

Грицак Я.Й. Нарис історії України: формування модерної української нації XIX-XX ст. Київ: Yakaboo Publishing, 2019. 656 с.

Грицак Я. Подолати минули. Глобальна історія України. К.: Портал, 2021. 432 с.

Касьянов Г. Past continuous: історична політика 1980-х – 2000-х. Україна та сусіди. К.: Laurus, Антропос-Логос-Фільм, 2018. 420 с.

Магочій П.-Р. Україна. Історія її земель та народів. Ужгород: Видавництво В. Падяка, 2012. 794 с.

Політика і пам'ять. Дніпро – Запоріжжя – Одеса – Харків. Від 1990-х до сьогодні / О.Гайдай та ін.; наук. ред. Г. Касьянов. Львов: ФОП Шумилович, 2018. 240 с.

Плохій С. Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності / Пер. з англ. Р. Клочко. Харків, 2016. 496 с.

Регіональна специфіка народного образотворчого мистецтва українців Одещини.

Кушнір В.Г. Українське народне образотворче мистецтво. Методичні рекомендації для студентів історичного факультету. Одеса, 2005. 36 с.

Кушнір В.Г. Народнознавство Одещини. Одеса, 2008. 205 с.

Кушнір В.Г. Особливості декорування традиційного житла українців Буго-Дністровського межиріччя і Буджака. *Народна творчість та етнологія*. № 4. 2011. С. 9-13.

Кушнір В.Г. Українсько-болгарські взаємини у традиційному рушникарстві. *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Българите от Молдова и Украйна - език, литература, история, култура и образование»*. Одеса: Фенікс, 2009. С. 175-182.

Кушнір В.Г. Рушники українців Нижнього Подунав'я: традиції і інновації. *Краєзнавство*. № 2. 2011. С. 282-289.

Кушнір В.Г. Господарсько-побутова адаптація українців південно-західного степу та Нижнього Подунав'я (друга половина XIX - перша

половина XX ст.). Одеса, 2012. 191 с.

Кушнір В.Г. Народне образотворче мистецтво українців Південно-Західної України: навчально-наочний посібник. Частина 1. Настінний розпис. Одеса: Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, 2016. 46 с.

Кушнір В.Г. Народне образотворче мистецтво українців Південно-Західної України: навчально-наочний посібник. Частина 2. Ткацтво. Одеса: Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, 2017. 74 с.

Студенець Н.В. Традиційний стінопис Поділля кінця XIX - першої половини XX ст. К., 2010. 222 с.

Фольклор як історичне та етнографічне джерело.

Українська усна народна творчість. Підручник. Лановик М.Б., Лановик З.Б. К., 2003. 591 с.

Дмитренко М. Українська фольклористика: історія, теорія, практика. К., Ред. Часопису «Народознавство», 2001. 576 с.

Галацька В.Л. Фольклорно-етнографічний аспект легенд та переказів Д.І.Яворницького та Я.П.Новицького про Запорізьку Січ. Етнографічні дослідження населення України (Матеріали першої Всеукраїнської етнологічної конференції студентів та молодих вчених, лютий 1996 рік). Одеса, 1996. С. 17-19.

Петрова, Н. (2023). «Свій-чужий-інший» в фольклорі етноконтактної зони: за матеріалами колекції П.Т. Маркушевського в Державному архіві Одеської області. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету*, (63), С. 92–98. вилучено із <https://visnyk.idgu.edu.ua/index.php/nv/article/view/798>

Проблема теоретичного обґрунтування теорії нації.

Євтух В. Націй теорії. Політична енциклопедія. К. 2011. с. 482.

Картунов О.В. Вступ до етнополітології: Науково-навчальний посібник. К., 1999. 300 с.

Картунов О. Західні теорії етнічності, нації та націоналізму: Навчальний посібник. К., 2007.

Старосольський В. Теорія нації. Нью-Йорк – Київ. 1998. 157 с.

Проблеми типології етнічних процесів.

Гримич М. Типологія етнічних процесів (комунікативна методика).

Ел.ресурс: [ethnic.history.univ.kiev.ua > data > articles > 4.pdf](http://ethnic.history.univ.kiev.ua/data/articles/4.pdf)

Етнічні процеси. Їх класифікації: стадіальна, типологічна,

комунікативна. Ел.ресурс: <https://bookster.com.ua/etnichni-protsesty-yih-klassyfikatsiyi-stadialna-typologichna-komunikatyvna/>

Міграційні процеси в сучасному світі: світовий, регіональний та національний виміри. Понятійний апарат, концептуальні підходи, теорія та практика: енциклопедія / за ред. Ю. Римаренка; НАНУ. К., 1998. 912 с.

Міжнародна термінологія у сфері міграції: українсько-англійський тлумачний словник / рецензенти: І. Голубовська, О. Леута. К., 2015. 100 с.

Кукурудза І. І. Ромащенко Т.І. Україна у світових процесах трудової міграції: монографія. Черкаси, 2012. 252 с.

3. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ВСТУПНОГО ІСПИТУ

Зміст тестових завдань визначено Програмою вступних випробувань для іноземних громадян для вступу на перший (бакалаврський) рівень вищої освіти різних спеціальностей.

Тест для фахового іспиту складається із завдань з **вибором однієї правильної відповіді** (ТЗ закритої форми). До кожного завдання подано чотири варіанти відповідей (А, Б, В, Г), з яких один правильний.

Загальна кількість завдань тесту – 50.

Завдання з вибором однієї правильної відповіді оцінюється в 0 або 2 тестових балів.

Результат фахового випробовування оцінюють за шкалою від 0 до 100 балів.

ТЗ із вибором однієї правильної відповіді	Кількість балів
• неправильна відповідь, або вказано більше однієї відповіді, або відповідь ненадано	0 балів
• правильна відповідь	2 бали
• мінімальна кількість тестових балів, яка дає право на участь в конкурсному відборі	60 балів

• максимальна кількість балів, яку можна набрати, правильно виконавши всі завдання тесту	100 балів
--	-----------

Під час проведення вступного випробування не допускається користування електронними приладами, підручниками, навчальними посібниками та іншими матеріалами, якщо це не передбачено рішенням Приймальної комісії. У разі використання вступником під час вступного випробування сторонніх джерел інформації (у тому числі підказки) він відсторонюється від участі у випробуваннях, про що складається акт, в якому фахова атестаційна комісія вказує причину відсторонення та час. У разі використання заборонених джерел абітурієнт, на вимогу члена фахової атестаційної комісії, залишає аудиторію та одержує загальну нульову оцінку. Вступник має право подати письмову апеляцію щодо екзаменаційної оцінки (кількість балів), отриманої на вступному випробуванні. Апеляція подається письмово у вигляді заяви у довільній формі на ім'я голови Приймальної комісії ОНУ імені І. І. Мечникова. Апеляційна заява подається вступником особисто згідно з Положенням про апеляційну комісію Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. Предметом апеляції може бути тільки оцінка з вступного випробування. Не розглядаються апеляції, подані невчасно або з порушенням процедури подання. Вступники, які не з'явилися на вступне випробування без поважних причин у зазначений за розкладом час, до участі у подальших іспитах та конкурсному відборі не допускаються.

Голова атестаційної комісії

В'ячеслав КУШНІР – професор кафедри археології, етнології та всесвітньої історії

Члени атестаційної комісії

Олена СМІНТИНА – професор кафедри археології, етнології та всесвітньої історії

Вадим ХМАРСЬКИЙ – професор кафедри історії України та спеціальних історичних дисциплін

Голова атестаційної комісії

В'ячеслав КУШНІР